

**Kyrkomötet
Samhälls- och kulturutskottets betänkande 2026:13**

Historisk genomlysning

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2026:82, Historisk genomlysning, med förslaget att sammanställa en vitbok om kyrkans roll i förtrycket av fattiga och socialt utsatta människor i det tidigare klassamhället.

Utskottet anser att Svenska kyrkan, med de pågående försoningsprocesserna med den samiska befolkningen och med minoritetsgrupperna tornedalingar, kväner och lantalaiset, tar sitt ansvar gentemot historiskt förtryckta minoriteter.

Dessa grupper har utsatts för ett förtryck som inte kan jämföras med hur Svenska kyrkan vid tillfällen i historien behandlat de grupper motionen berör.

Utskottet föreslår därför att kyrkomötet avslår motion 2026:82.

Till betänkandet finns en reservation.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2026:82.

Motionens förslag

Motion 2026:82 av Mats Johnsson, Historisk genomlysning

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att sammanställa en vitbok om Svenska kyrkans roll i det tidigare klassamhället, som redogör för hur Svenska kyrkan genom historien behandlat fattiga och socialt utsatta, vilket stöd dessa fått och huruvida kyrkan på något sätt har brustit i sitt bemötande.

Bakgrund

Historisk bakgrund

Det talas ibland om den historiska ”överhetskyrkan”. Hur kyrkan i Sverige under perioder lierat sig med de övre samhällsskikten och bidragit till ett klassamhälle med stora klyftor.

I modernare tid brukar det exempelvis syfta på att delar av prästerskapet under tidigt 1900-tal var kritiskt mot den då frambrytande demokratin och kraven på rättigheter för nya grupper i samhället. Under samma period hamnade kyrkan också i konfrontation med den växande arbetarrörelsen.

Kring detta finns forskning från 1940-talet och framåt. Ett tidigt standardverk är *Kyrkan och arbetarrörelsen* (Sven-Åke Rosenberg, 1948, Gleerups förlag). Se längre ner i texten för fler exempel.

Diakonins framväxt

Under 1800-talet och tidigt 1900-tal fick diakonin sitt genombrott internationellt och i Sverige. Det kristet motiverade sociala arbetet var ett svar på nöden som följde i de snabba samhällsförändringarnas spår.

Diakonin var dock vid denna tid inte en del av kyrkans verksamhet, utan bedrevs självständigt inom institutioner som Ersta diakonianstalt (i dag Ersta diakoni), grundad 1851, och Samariterhemmet i Uppsala, grundat 1882, med flera.

Samhällskritik var heller inget framträdande drag hos den tidiga diakonin utan arbetet var inriktat på hjälp och omsorg.

Svenska kyrkans försoningsarbete

Svenska kyrkan har två pågående försoningsprocesser med anledning av sin roll i det historiska förtrycket av urfolk och minoritetsgrupper i Sverige.

En ursäkt till det samiska folket framfördes i Uppsala domkyrka 2021 och i Luleå domkyrka 2022. Ursäkten föregicks av ett flerårigt förarbete med bland annat framtagande av en vitbok 2016 om de historiska relationerna.

I det fortsatta försoningsarbetet har Svenska kyrkan gjort åtta åtaganden som bland annat handlar om att visa respekt för samisk andlig och kyrklig tradition, bidra till att stärka det samiska språket och öka kunskap och medvetenhet om urfolksrätten.

I mars 2020 beslutade regeringen att tillsätta en sannings- och försoningskommission för granskning av kränkningar och övergrepp mot minoriteterna tornedalingar, kväner och lantalaiset. Kommissionen överlämnade i november 2023 sitt slutbetänkande. Där uppmanas Svenska kyrkan att erkänna sin delaktighet i det historiska förtrycket av minoriteten och att vidta åtgärder som kan bidra till upprättelse och försoning.

Svenska kyrkan har ett pågående arbete tillsammans med minoriteten i den aktuella frågan och processen har fortsatt i flera steg. Svenska kyrkan har exempelvis framfört en ursäkt till dem som för illa i de så kallade arbetsstugorna, bland annat under en gudstjänst i Luleå domkyrka i maj 2026.

En offentlig ursäkt från Svenska kyrkan till den romska minoriteten i Sverige framfördes i Göteborgs domkyrka i juni år 2000 av dåvarande ärkebiskop KG Hammar. Ursäkten har därefter följts av ett fortsatt arbete i Svenska kyrkan för att stärka romers delaktighet och inkludering samt för att öka kunskapen om romers och resandes situation.

Minoritetsarbete i Svenska kyrkan

Svenska kyrkan bedriver verksamhet på de nationella minoritetsspråken finska, samiska, meänkieli och romani chib samt på svenskt teckenspråk. De nationella minoriteterna omfattas av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Lagen säger bland annat att de nationella minoriteternas språk och deras möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige ska skyddas och främjas.

Lagen ger stöd och ledning för Svenska kyrkans arbete med minoriteter, och i det pågående försoningsarbetet med de ovan nämnda urfolks- och minoritetsgrupperna.

Ett motsvarande tydligt lagverk att förhålla sig till finns inte när det gäller kyrkans historiska relation till fattiga och socialt utsatta grupper i samhället i allmänhet.

SK 2026:13

Tidigare beslut i kyrkomötet

Kyrkomötet 2001 behandlade motion 2001:23 om klyftor mellan fattiga och rika nationellt och globalt. Motionen föreslog att uppdra till kyrkostyrelsen att ta itu med fattigdomsfrågorna genom att inbjuda till samtal mellan representanter för Svenska kyrkan, riksdagen, näringslivet, offentlig sektor, organisationer som fackförbunden, idrottsrörelsen m.fl.

I sitt betänkande Eu 2001:3 framhöll ekumenikutskottet att arbete kring detta redan har sin självklara plats på den nationella nivån och föreslog avslag på motionen. Det blev också kyrkomötets beslut.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2026:82.
--

Utskottet konstaterar att de problem som motionen tar upp inte ska förringas, men att historien innehåller fler nyanser och att kyrkan också varit en progressiv kraft som bidragit till att ta människor ur fattigdom. Det kan också påminnas om att kyrkan under sekler bedrev såväl skola som fattigvård som ett uttryck för sitt diakonala ansvar.

Utskottet konstaterar att Svenska kyrkan har två pågående försoningsprocesser, med den samiska befolkningen och med minoritetsgrupperna tornedalingar, kväner och lantalaiset. Dessa grupper har historiskt utsatts för strukturellt förtryck med rasistiska förtecken, med syftet att utrota deras språk och kultur, och där Svenska kyrkan har varit delaktig.

Svenska kyrkan har tveklöst behandlat fattiga och socialt utsatta människor illa vid tillfällen i historien. Men det är inte relevant att, som görs i motionen, jämföra detta med det medvetna strukturella förtryck som minoritetsbefolkningar utsatts för.

De pågående försoningsprocesserna har också föregåtts, och följs fortsatt, av ett omfattande forskningsarbete. Ett liknande arbete kring Svenska kyrkans historiska förhållande till fattiga och socialt utsatta människor i allmänhet skulle bli så stort att det faller på sin egen orimlighet. Mot bakgrund av detta föreslår utskottet att kyrkomötet avslår motionen.

Uppsala den 1 oktober 2026

På samhälls- och kulturutskottets vägnar

Annelie Englén, ordförande

Martin Larsson, sekreterare

Beslutande: Annelie Englén, ordförande, Johanna Svärd, Anton Härder, Lina Dahm, Cecilia Clausen, Mikael Sjölund, Carina Etander Rimborg, Nils Gårder, Karin Stierna, Inger Hagelin, Ylva Bergstedt Johansson, Alice Braun, Lena Sjögren, Elisabeth Sandlund och Olov Lindquist.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Anette Pettersson, Roger Jönsson, Lennart Lantto, Joakim Persson, Petra Brodén, Bo Ingemarson, Johanna Garde, Anna Dalström, Hans Ulfvebrand, Göran Larsson, Vicktoria Bagi, Magnus Hedqvist, Mats Johnsson och Johanna Westeson.

Biskop Erik Eckerdal har deltagit i utskottets överläggningar

Reservation

Jag reserverar mig mot förslaget att avslå motion 2026:82 till förmån för eget bifallsyrkande.

I bakgrundsunderlaget beskriver kansliet det försoningsarbete som kyrkan gjort, och gör avseende de samiska och romska folken. Det omnämns också det minoritetsarbete som sker i kyrkan samt motion 2001:23 om klyftor mellan fattiga och rika nationellt och globalt.

Inget av dessa behandlar den bristande kunskap som existerar inom kyrkan om dess bemötande av den framväxande arbetarklassen, och likaså av de många egen-domslösa i det svenska bondesamhället.

Det bristande stöd som många av dessa uppfattade att de fick, exempelvis den framväxande fackliga rörelsen, är en orsak till att så många av dessa senare vänt kyrkan ryggen.

Svenska kyrkan behöver en bättre insikt i hur den uppfattades av dessa grupper i samhället.

Lena Sjögren